

“หลุมดำ” วิกฤตการณ์ของการรวมศูนย์อำนาจรัฐ... “ไม่กระจายอำนาจ ไม่เรียกว่าปฏิรูป”[1]

(บทความอนุสรณ์นายสวิง ต้นอูด) โดย นายสรล มารู

รูปประโยคของชื่อบทความนี้เป็นถ้อยคำที่ “สวิง ต้นอูด”[2] กล่าวย้ำเสมอในทุกเวทีที่ได้รับเชิญไปบรรยายเกี่ยวกับการปฏิรูปประเทศ โดยได้ถ่ายทอดความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับแนวทางการปฏิรูป “โครงสร้างอำนาจรัฐ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นเพื่อให้รัฐกระจายอำนาจที่รวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง (ซึ่งสวิง ต้นอูด เห็นว่าอำนาจเหล่านั้น ดั้งเดิมแล้วเป็นของชุมชนท้องถิ่นมาก่อน เช่น อำนาจในการจัดการปกครองของตนเอง อำนาจในการบำรุงรักษา การจัดการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น แต่เมื่อรัฐต้องดำรงความเป็นรัฐด้วยการ “รวบอำนาจ” ทั้งหลายมารวมไว้ที่ศูนย์กลาง จึงทำให้ชุมชนท้องถิ่นจึงสูญเสียดังกล่าวไป) อำนาจที่รวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลางเป็นวิกฤตการณ์ของปัญหาที่เกิดขึ้นในชาติบ้านเมืองรอบแล้วรอบเล่า โดยเขาเปรียบสิ่งเหล่านี้ว่าเป็น “หลุมดำแห่งศูนย์กลางอำนาจ”

สวิง ต้นอูด ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม จนนำมาสู่ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นทางออกของปัญหาการรวมศูนย์อำนาจรัฐ โดยการกระจายอำนาจให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

เขากล่าวย้ำเสมอว่า เหตุที่บ้านเมืองเราไม่สามารถจัดการกับปัญหาความวุ่นวายและความขัดแย้งทางการเมือง จนนำไปสู่การเรียกร้องที่รุนแรงขึ้นนั้น เหตุที่แท้จริง คือ “การรวมศูนย์อำนาจ” และ “การจัดการทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม”

“การรวมศูนย์เป็นการปกครองแบบแนวตั้งสั่งการจากบนลงล่าง และมีอำนาจบังคับบัญชาสูงทำให้เกิดการแย่งชิงกันเข้าไปยึดกุมอำนาจ หากใครชนะและเข้าไปยึดอำนาจนี้ได้ก็บังคับบัญชาได้ทั่วประเทศ อำนาจก็เลยกระจุกตัวอยู่กับชนชั้นนำเพียงไม่กี่กลุ่มที่ครอบครองทุนและทรัพยากรเอาไว้ การรวมศูนย์อำนาจนี้ทำให้การดูแลทุกข์สุขของประชาชนไม่มีประสิทธิภาพและเต็มไปด้วยการคอร์รัปชัน การผูกขาดอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ซึ่งกลุ่มทุนใหญ่หรือแม้แต่ทุนข้ามชาติต่างเข้าไปคุมสภาพอำนาจรัฐไว้ การพัฒนาที่ผ่านมาจึงมุ่งแต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่มีขอบเขตจำกัด ออกกฎหมายมาเอื้อประโยชน์กับทุน จนส่งผลกระทบต่อประชาชนในชุมชนท้องถิ่นที่ดำรงชีวิตอยู่บนฐานทรัพยากร เหตุของปัญหา คือ ‘การรวมศูนย์อำนาจ และการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่เป็นธรรม’ ทำอย่างไรจะกลับมาสู่ท้องถิ่นนิยม ท้องถิ่นจัดการตนเอง เพราะท้องถิ่นแต่ละที่มีต้นทุน มีอัตลักษณ์ มีวัฒนธรรมของตนเอง

โครงสร้างการบริหารประเทศของประเทศต่าง ๆ เกือบทั่วโลก ส่วนกลางทำหน้าที่สนับสนุน ตรวจสอบ กำกับการบริหารงานท้องถิ่นเท่านั้น แต่ของไทยส่วนกลางกลับดูดอำนาจ การตัดสินใจ งบประมาณ ทรัพยากร บุคลากร ความเจริญไปไว้ที่ส่วนกลางทั้งหมด และกำหนดกฎระเบียบ ข้อบังคับ ต่าง ๆ มาครอบท้องถิ่น ส่วนกลางจึงกลายเป็น ‘หลุมดำแห่งอำนาจ’ การรวมศูนย์อำนาจ คือ หลุมดำแห่งอำนาจ ความเป็นท้องถิ่นถูกดูดไปโดยหลุมดำแห่งศูนย์กลางอำนาจสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมท้องถิ่น ความหลากหลายทางชาติพันธุ์หายไปหมดด้วยการถูกบังคับ แต่การจัดการตนเอง แก้ไขปัญหาชุมชนท้องถิ่นของตนเองด้วยความร่วมมือร่วมใจกันหายไป ระบบเหมืองฝายหายไปลมัยพญาเม็งรายรายได้ส่งอำไพเข้ามาเป็นไส้ศึกในเมืองหริภุญไชยด้วยตำแหน่งแก่เหมือนแก่ฝ่าย เพราะบทบาทนี้เป็นหัวใจควบคุมการใช้ทรัพยากรน้ำ ซึ่งมีความสำคัญอันยิ่งยวด จนสามารถล้มพญาธิบาลได้ แม้เวลาจะผ่านมา 1,000 กว่าปีแล้ว แต่เรื่องการถูกแย่งชิงทรัพยากรยังคงเป็นเรื่องที่ย่ำช้าที่ทุกกาลเวลา ความขัดแย้งเกิดขึ้นจากการรวมศูนย์กลางอำนาจ อัตลักษณ์ของเราแทบจะหายไปหมดสิ้น ตอนนี้เหลือเพียงแค่

เปลือก เพียงแต่กระพี ซึ่งมีโซวีให้ซื้อให้ชมในโรงแรมหรือในนิทรรศการ แต่ความเป็นจริงในวิถีชีวิตดั้งเดิมหายไป อันเป็นผลพวงจากการรวมศูนย์อำนาจ ตัวอย่างเช่น เมืองลำพูนมีอายุ 1,354 ปี มีวัด จำนวน 366 วัด ไม่นับ สำนักสงฆ์ นับเฉพาะที่ถูกกฎหมายในเขตเมืองมีถึง 137 วัด ตัวเมืองเป็นยิ่งกว่ามรดกโลก เพราะมีอายุถึง 1,300 กว่าปี แต่น่าเสียดายอย่างยิ่งลำพูนถูกรัฐกำหนดให้เป็นเมืองอุตสาหกรรม ส่วนจังหวัดเชียงใหม่ในเขตคูเมืองมีวัดมากกว่า 100 วัด นักท่องเที่ยวต่างชาติต่างชื่นชมพากันเดินเที่ยวคูเมืองเก่าคูวัด เขารู้ถึงความสำคัญว่าวัดไหนเป็นวัดแรกของจังหวัดเชียงใหม่ แต่สิ่งที่ส่วนกลางมาจัดการเรื่องการท่องเที่ยวให้เชียงใหม่กลับไปสร้างไนท์ซาฟารี

การรวมศูนย์ทำให้เกิดผลกระทบ ตัวหนังสือเมืองภาคเหนือหายไป ตัวหนังสือทางภาคอีสานก็หายไป ตัวหนังสือของพี่น้องกะเหรี่ยงหายไป อำนาจการตัดสินใจ เรื่องน้ำดินป่าหายไป ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เช่น ป ร ะ วั ตี ศ า ส ต ร์ ชุ น ห ล ว ง วิลังกะ พระนางจามเทวี ภูเขาเม้งรายหายไป เด็กรุ่นใหม่ได้เรียนประวัติศาสตร์เส้นตรงที่รัฐส่วนกลางกำหนดให้ อัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นของเราถูกทำลาย เพื่อทำให้เหมือนกันทั่วประเทศ ท้องถิ่นไม่สามารถใช้ศักยภาพที่มีอยู่มาจัดการตนเองได้เป็นแต่เพียงผู้ร้องขอและรอคอย สิ่งที่ได้รับจากส่วนกลางทุกท้องถิ่นเหมือนกันหมด ตั้งแต่การก่อสร้างศาลากลาง สถานีอนามัย เป็นต้น ในประเทศอเมริกา พบชนเผ่าหนึ่งมีเหลืออยู่เพียง 3 คน อเมริกาทุ่มเงินหลายร้อยล้านดอลลาร์ เพื่อฟื้นฟูเผ่านี้ แต่ที่ประเทศไทยกลับใช้เงินหลายหมื่นล้านเพื่อทำลายชนเผ่า เพราะอยากให้มีเอกลักษณ์เหมือนกันทั่วประเทศ”[3]

ข้อความข้างต้นเป็นสิ่งที่สวิต ดันฮุด ได้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ประกอบแนวความคิดสายวัฒนธรรม จนสกัดแก่นออกมาเป็นรูปธรรมของข้อเสนอภายใต้แนวความคิดเรื่อง “จังหวัดจัดการตนเอง” โดยใช้ประสบการณ์การขับเคลื่อนงานภาคประชาสังคมที่สั่งสมมาทั้งชีวิตเพื่อออกแบบแนวทางการขับเคลื่อน “ความคิดไปสู่การปฏิบัติ” ร่วมกับเพื่อนร่วมอุดมการณ์หลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม โดยใช้เชียงใหม่เป็น “สนาม” การขับเคลื่อนความคิดจนออกมาเป็นรูปธรรมในนาม “ร่างพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการเชียงใหม่มหานคร พ.ศ. ....” ซึ่งมี ขำนาญ จันทร์เรือง, ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ และคนอื่น ๆ เป็นกำลังสำคัญรวมตัวกันจนเป็น “ภาคีเครือข่ายเชียงใหม่จัดการตนเอง” ภายใต้การสนับสนุนจากหลายภาคส่วน เช่น สภาพัฒนาการเมือง, สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.), สำนักงานปฏิรูป (สปร.), องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคส่วนอื่น

แนวความคิดเรื่อง “จังหวัดจัดการตนเอง” หรือ “จังหวัดปกครองตนเอง” มีหลักการสำคัญให้รัฐกระจายอำนาจและทรัพยากรที่รวบรวมอยู่ที่ส่วนกลางกลับมาให้ท้องถิ่น มีหลักการสำคัญ ดังนี้[4]

- ให้ยกเลิกราชการส่วนภูมิภาค (2) ให้มีผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน (3) ให้มี “สภาพลเมือง” เป็นอีกองค์กรหนึ่งในจังหวัดปกครองตนเอง (ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบไปด้วยสององค์กรหลัก คือ สภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น) โดยให้สภาพลเมืองมีที่มาจากการสรรหาจากตัวแทนทุกภาคส่วนภายในท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสนอแนะแผนการพัฒนาท้องถิ่นในระยะยาว และกำกับติดตามการดำเนินงานของผู้บริหารท้องถิ่นและสภาท้องถิ่น ที่สำคัญสภาพลเมืองจะมีบทบาทในฐานะที่เป็นองค์กรสนับสนุนบทบาทภาคประชาชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมทางการเมืองและสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ประชาธิปไตยในท้องถิ่น และ (4) ให้มีการจัดความสัมพันธ์ทางการคลังและรายได้ระหว่างรัฐส่วนกลางกับส่วนท้องถิ่นใหม่ โดยให้จังหวัดปกครองตนเองมีหน้าที่หลักในการจัดเก็บภาษีเพื่อไว้เป็นรายได้ของท้องถิ่นนั้น ๆ ในอัตราร้อยละ 70 และให้ส่งคลังเป็น

รายได้แผ่นดินร้อยละ 30 ให้จังหวัดปกครองตนเองมีอิสระในทางการบริหารจัดการ และการจัดทำบริการ สาธารณะจากรัฐส่วนกลาง ตามหลักการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรัฐส่วนกลางคงไว้ซึ่ง อำนาจในการกำกับดูแล ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นผู้ใช้อำนาจกำกับดูแลจังหวัดปกครองตนเองและองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นภายในจังหวัดปกครองตนเอง และที่สำคัญคือการทำให้อำนาจจังหวัดปกครองตนเองเป็นหน่วยงานหลัก ในการการจัดทำบริการสาธารณะในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุก ๆ เรื่อง ยกเว้นภารกิจด้านความมั่นคง และการป้องกันประเทศ ภารกิจด้านการคลังและระบบเงินตราของรัฐ ภารกิจด้านตุลาการ และภารกิจด้านกิจการ ระหว่างประเทศ เป็นต้น

แนวความคิดเรื่อง “จังหวัดจัดการตนเอง” ได้รับการนำไปขับเคลื่อนต่อในหมู่ภาคชุมชนและภาคประชาสังคมใน หลายจังหวัด จนกระทั่งได้นำมาสู่การศึกษาวิเคราะห์วิจัยและขับเคลื่อนทางวิชาการจากคณะกรรมการปฏิรูป กฎหมาย โดยคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของ ประชาชน ซึ่งมีสวิง ต้นอุดม เป็นกรรมการคนสำคัญคนหนึ่งในคณะกรรมการชุดดังกล่าว จนในที่สุดแนวความคิด ดังกล่าวถูกพัฒนาเป็นร่างกฎหมายกลางเพื่อใช้เป็นกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในชื่อ ว่า “ร่างพระราชบัญญัติการบริหารจังหวัดปกครองตนเอง พ.ศ. ....” (ฉบับคณะกรรมการปฏิรูป กฎหมาย) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าแนวความคิดจะได้พัฒนาไปเป็นร่างกฎหมายแล้วก็ตาม สิ่งนั้นไม่อาจทำให้สวิง ต้นอุดม ยุติการขับเคลื่อนแนวความคิดดังกล่าว ในทางกลับกันเขายังคงเดินสายเป็นวิทยากรเพื่อบรรยายให้ความรู้แก่กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ในเรื่องการปฏิรูปประเทศ ทั่วประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการกระจายอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น เขาเชื่อว่า “แม้จะพัฒนาแนวความคิดไปเป็นร่างกฎหมายได้สำเร็จ แต่ก็มีใช้เครื่องยืนยันว่าผู้มีอำนาจจะรับเอาร่าง กฎหมายดังกล่าวไปผลักดันต่อ ถ้าตราปใดที่ประชาชนและผู้ยึดกุมอำนาจรัฐยังมีมายาคติและไม่เข้าใจในเรื่องการ กระจายอำนาจและไม่เชื่อถือไว้วางใจอำนาจของประชาชน ดังนั้น หน้าที่ต่อไปของพวกเราคือต้องให้ความรู้ความ เข้าใจแก่ผู้คนในสังคมให้เข้าใจเรื่องดังกล่าว ซึ่งจะสำเร็จหรือไม่ เมื่อใด ไม่ใช่เรื่องของเรา เรื่องของเรามีอย่างเดียว ก็คือ จงเดินหน้าผลักดันต่อไป”

ท่ามกลางสถานการณ์การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปประเทศในช่วง พ.ศ. 2557 แนวความคิดเรื่อง จังหวัดจัดการตนเอง หรือจังหวัดปกครองตนเอง กลายเป็นกระแสสูงสุด โดยได้รับการหยิบยกไปพูดคุยและ เสนอแนะในเวทีต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งฝ่ายที่เห็นด้วยและฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย สวิง ต้นอุดม เน้นย้ำกับคณะที่ทำงานร่วมกัน เสมอว่า “**ต่อให้มีการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ เกิดขึ้นก็ตาม หากโครงสร้างอำนาจรัฐ ไม่ถูก ปฏิรูป อำนาจและทรัพยากรยังไม่ถูกกระจายลงสู่ชุมชนท้องถิ่น สิ่งนั้นก็แค่เพียง “การปะทุ” เท่านั้น การปฏิรูปที่แท้จริงไม่อาจเกิดขึ้นได้ ดังนั้น พวกเราต้องช่วยกันขุสโลแกนของการปฏิรูปว่า “ไม่กระจาย อำนาจ ไม่เรียกว่าปฏิรูป”**”

วันนี้แม้ว่า “ความคิดและงาน” ที่สวิง ต้นอุดม เป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนยังไม่สำเร็จเป็น รูปธรรม แต่ก็ต้องถือว่าเป็นคุณูปการต่อสังคมโดยรวมที่ได้เรียนรู้ เกิดการถกแถลง เสนอแนะ แลกเปลี่ยน ร่วมกัน อย่างสันติ ซึ่งนี่แหละคือเจตนารมณ์ที่สำคัญที่สวิง ต้นอุดม ได้ทุ่มเททำงานในช่วงสุดท้ายของชีวิต

ในนามส่วนตัวผมมีโอกาสได้ร่วมงานกับ “พี่สวิง” ที่สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายตลอด ระยะเวลาเกือบ 4 ปี โดยทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการในชุดที่พี่สวิงเป็นกรรมการ เพื่อทำงานเป็นฝ่ายเลขานุการ ขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น ผมมีความสนิทสนม คั่นเคย กับพี่สวิงเป็นอย่างดี เพราะต้อง ร่วมประชุมกันเดือนละอย่างน้อยสองครั้ง และเดินทางไปขับเคลื่อนงานในภูมิภาคต่าง ๆ อีกกว่าปีละ 10 ครั้ง ผม

ได้เรียนรู้ซึมซับวิถีคิด วิธีปฏิบัติ และการดำรงตนของพี่สวิง ต้นอุดม มาประยุกต์ใช้กับชีวิตส่วนตัวและการทำงาน ในวาระสุดท้าย ผมได้เดินทางไปเยี่ยมพี่สวิงที่จังหวัดเชียงใหม่เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2559 (ก่อนพี่สวิงเสียชีวิต 3 วัน) เห็นพี่สวิงมีผิวพรรณ หน้าตาสดชื่น วางใจผ่อนคลายจากอาการป่วยด้วยธรรมชาติ พี่สวิงพยายามจะสื่อสารกับผมด้วยคำพูดแต่เสียงไม่ชัดเจน พี่สวิงลูบหัวผม แล้วพูดอะไรบางอย่างข้างหูผมอยู่ครู่หนึ่ง ผมโอบกอดและให้คำมั่นกับท่านว่า “ผมจะทำงานขับเคลื่อนการกระจายอำนาจต่อไปตามแนวทางของพี่” พี่สวิงพยักหน้ารับ พี่สวิงเข้มแข็งจนวาระสุดท้าย

พี่สวิงเป็นแบบอย่างของคนที่มีมุกเทือกทัศน์เพื่อสังคม...แม้วันนี้กายของพี่ไม่อยู่แล้ว...แต่สิ่งที่ยังคงอยู่คือ **ความคิด ผลงาน และแบบอย่างการทำดีของพี่ครับ**

ขอดวงวิญญาณของพี่ไปสู่สุคติภพครับ

ด้วยรักและเคารพพี่สวีน

สร้อย มารู

8 มีนาคม 2559

---

[1] บทความนี้เขียนขึ้นเพื่ออนุสรณ์คำหนึ่งถึง พี่สวีน ต้นอูด เขียนโดย นายสร้อย มารู นักวิชาการปฏิรูปกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย

[2] สวีน ต้นอูด (2499-2559) เป็นนักพัฒนาองค์กรเอกชน (NGOs) จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิทยาเขตบางแสน) เขาทำงานเพื่อสังคมมาตั้งแต่ช่วงที่เป็นนิสิต มศว. โดยการเป็น “นายกองค์การนิสิต” จบการศึกษาก็ได้ออกมาทำงานพัฒนาอย่างเต็มตัว โดยลงสนามพัฒนาในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการรณรงค์เพื่อป้องกันการติดเชื้อเอดส์ หรือโครงการพัฒนาชนบทอื่น ๆ ตามพื้นที่ชนบททางภาคเหนือเช่น พะเยา เชียงใหม่ พิจิตร เป็นต้น นอกจากนี้สวีน ต้นอูด ยังมีบทบาทในทางสังคมโดยรับตำแหน่งสำคัญ ๆ เช่น คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.), สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สมาชิกสภาว่านรัฐธรรมนูญ, สมาชิกสภาพัฒนาการเมือง, กรรมการพิจารณาปรับปรุงและพัฒนากฎหมายด้านการกระจายอำนาจ และการมีส่วนร่วมของประชาชน ในคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย (คปก.) และอื่น ๆ อีกมากมาย ในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต (พ.ศ.2550-2559) สวีน ต้นอูด ได้ทุ่มเทกำลังกาย และกำลังสติปัญญาในการผลักดันเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในเชิงโครงสร้าง กระจายอำนาจอำนาจสู่ชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถจัดการปกครองตนเองได้บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง โดยมีบทบาทในการผลักดันแนวความคิดเรื่อง “จังหวัดจัดการตนเอง”

[3] ภาพประกอบจากเอกสารประกอบการบรรยายของ สวีน ต้นอูด / เนื้อหาบางส่วนเรียบเรียงจากการคำบรรยายของสวีน ต้นอูด เรื่อง “ทำไมเราต้องคิด-ทำเรื่องจังหวัดจัดการตนเอง”

สามารถอ่านเพิ่มเติมได้จาก <http://www.isranews.org/community/comm-interview/item/24656-ทำไมเราต้องคิด-ทำเรื่องจังหวัดจัดการตนเอง.html>

[4] สร้อย มารู, “ร่างพระราชบัญญัติการบริหารจังหวัดปกครองตนเอง พ.ศ. ....” คำตอบหนึ่งของการ “ปฏิรูปประเทศ” ใน <http://www.pub-law.net/publaw/view.aspx?id=1922>